

litiske litteratur i Danmark. Det ville være glædeligt, hvis et dansk forlag ville udgive bogen her i landet.

Gerd Callesen

Nordslesvig 1920–70. Historisk billedbog. (Historisk Samfund for Sønderjylland, 1970). 212 s.

Det er særdeles rimeligt, at det smukke farveomslag på billedbogen om Nordslesvig 1920–70 viser Danfoss-fabrikken midt i det idylliske alsiske landskab. Ingen anden indsats har vel grebet så dybt ind i Sønderjyllands erhvervs- og milieumæssige struktur som opbygningen af denne vældige industri-virksomhed.

Også andre faktorer har været med til at forandre Nordslesvig i de 50 år, der er gået siden genforeningen i 1920. I en række glimt er denne udviklingsproces fastholdt i det billedværk, Historisk Samfund for Sønderjylland har udsendt i anledning af genforeningsjubilæet.

Billedudvalget er foretaget af journalisterne Ole Beck og Eskild Bram. De har også skrevet den ledsagende tekst, som dels kommenterer billederne, dels etablerer den nødvendige sammenhæng i værket. Typografien er tilrettelagt af Erik Ellegaard Frederiksen.

Det er en smuk publikation. Dog kan det somme tider knibe at holde billedtekster og brødteksten ude fra hinanden under læsningen, fordi billedteksterne af og til er anbragt på siden før billedet, mens brødteksten løber videre under billedet. Det er en elegant opsætning, men elegancen går ud over det funktionelle.

Det må have været et enormt arbejde for de to redaktører at vælge og vrage mellem de mængder af billeder, der findes fra perioden. Resultatet

er blevet en instruktiv og interessant billeddækning af faserne i genforeningsprocessen. Ser man navnerogisteret igennem, vil man opdage, at så at sige alle de personer, der har spillet blot noget af en rolle i de 50 år, er med, også selv om de egentlige portrætbilleder er få. Det siger noget om den omtanke, hvormed udvalget er gennemført.

Morsomt er det, at en række episoder og personer er karakteriseret med tegninger fra »Blæksprutten«, »Æ Rummelpot« og lignende steder. Enkelte billedtekster er måske lidt flotte, som når der under en håndfuld bøger står: »Et tilfældigt udpluk af de senere års doktordisputatser om sønderjyske emner . . .«. Formentlig er de fremlagte 12 bøger nogenlunde alle de disputatser, der er skrevet med sønderjysk emne, og nogle af dem ligger dog et godt stykke tilbage i tiden. Den øverste i bunken gav Holger Hjelholt doktorgraden i 1923!

Når så nær en epoke skal dækkes med billeder, vil der altid være ting, man savner, og andre, man føler uvedkommende. Men stort set er udvalget relevant, og det fortæller meget om de 50 år under dansk styre. Bogen er et smukt supplement til den historiske billedbog om tiden op til 1864, som samfundet udsendte i 1964. Nu venter man med forventning på at få dækket også perioden under fremmedherredømmet.

H. P. Clausen

Svend Thorsen: Delt efter anskuelser. Den politiske partidannelses forløb i Sønderjylland efter genforeningen i 1920. (Schultz, 1970). 217 s.

Den foreliggende bog er et jubilæumsværk, som Folketinget har ladet ud-

sende for at fejre 50-året for genforeningen. Forfatteren, Svend Thorsen, har tidligere i en række bøger beskæftiget sig med Sønderjyllands historie i årene omkring genforeningen, bl. a. i den for ti år siden udgivne jubilæumsbog »Fyrre år med Danmark«.

I tiden 1864–1920 havde Danmark gennemgået en dybtgående partipolitisk udvikling, som Nordslesvig ved genforeningen stod ret fremmed over for, optaget som det i denne periode havde været af den nationale kamp med dens krav om samling på tværs af partipolitiske synspunkter. Det var den omstillingsproces, landsdelens befolkning fra 1920 til 1940 måtte igennem, da den blev konfronteret med de danske politiske partier, Svend Thorsen har set det som sin vigtigste opgave at belyse. Dertil har han i det store og hele kun brugt de forskellige former for publiceret kilde-materiale. I enkelte tilfælde har han dog også benyttet rigsdagsgruppernes forhandlingsprotokoller.

Svend Thorsen har i det væsentlige grebet opgaven kronologisk an. Indledningsvis ridses partiernes udgangsposition op før folketingsvalget i september 1920. Desværre har Thorsen i sin redegørelse for det fejlslagne forsøg på at danne et særligt sønderjysk venstre ikke kunnet benytte sig af det kildemateriale, landsarkivar P. Kr. Iversen lige har offentliggjort i Sønderjyske Årbøger (1970, 1). Herefter følger partivis en skildring af udviklingen frem til folketingsvalget i 1932, hvorefter der afslutningsvis gøres rede for folketingsvalgene i 1935 og 1939.

Som et hovedresultat af undersøgelsen betoner forfatteren, at sønderjyderne ved periodens begyndelse stod ret vaklende over for de danske politiske partier. Derpå tyder den

lave valgdeltagelse, de relativt store forskydninger i partiernes stemmetal og den udbredte afgivning af personlige stemmer. Ved periodens slutning synes der at have fundet en vidtgående tilpasning sted, der bl. a. ytrede sig ved, at de politiske partier nu forholdt sig fik nogenlunde samme tilslutning som i landet som helhed.

Sideløbende med den partipolitiske udvikling gør Thorsen også ret udførligt rede for de nationale brydninger. Det er dog kun ganske få træk, der her føjes til det billede, vi i forvejen har. Interessantest er teorien om, at Slesvigske Partis stærkt stigende vælgertilslutning op igennem perioden snarere må ses som en mobilisering af allerede eksisterende reserver inden for mindretallet end som et indhug i de blakkedes rækker, idet man ved folketingsvalget i 1939 nåede op på omtrent samme stemmetal, som de tyske stemmer, afgivet af den i Nordslesvig hjemmehørende befolkning, havde udgjort ved folkeafstemningen i 1920.

Spredt rundt i bogen findes endvidere en række biografiske skitser af de fleste af periodens nordslesvigske rigsdagsmænd. Desværre er ikke alle disse biografier lige inspirerede. Deres spredte forekomst og vekslende kvalitet giver bogen et lidt flimrende præg.

Som ovenfor beskrevet bygger Thorsen de væsentligste af sine konklusioner på valgtallene. Analysen af disse er imidlertid meget lidt grundig og i flere tilfælde misvisende. Der er intet forsøg gjort på systematisk at analysere valgtallene kommunevis. Kun i ganske få tilfælde anføres der valgresultater fra enkelte kommuner. Dertil kommer, at forfatteren går ud fra, at der ikke finder andre forskydninger sted i stemmeafgivningen end dem, som fremgår af nettoresulta-

terne. Selv om disse kan danne udgangspunkt for frugtbare hypoteser, er de ikke så sikkert et grundlag for konklusionerne, som Thorsen synes at mene. Påstande som, at der i Nordslesvig har fundet større forskydnings steder mellem partierne end i det øvrige Danmark, og at der ikke har været tale om betydelige vandringer af blakkede fra den ene nationale lejr til den anden, kan derfor, skønt næppe usandsynlige, ikke anses for godtgjorte.

Thorsens idé, at skildre den politiske partidannelses forløb i Nordslesvig efter genforeningen, forekommer så indlysende frugtbar, at det kan undre, at ingen tidligere har taget emnet op under ét. Netop derfor kunne man have ønsket sig, at han i højere grad havde koncentreret sig just om det.

J. P. Noack

Gerd Callesen: Die Schleswig-Frage in den Beziehungen zwischen dänischer und deutscher Sozialdemokratie von 1912 bis 1924. Ein Beitrag zum sozialdemokratischen Internationalismus. (Schriften der Heimatkundlichen Arbeitsgemeinschaft für Nordschleswig, Heft 21, Abenrå, 1970). 200 s.

Dette arbejde er af den unge hjemmetyske historiker Gerd Callesen forelagt som disputats ved universitetet i Kiel. Det er blevet til efter studier i en række danske og tyske arkiver, frem for alt i Arbejderbevægelsens Arkiv i København. Bogen bygger således på en hel del materiale, der ikke tidligere har været gjort til genstand for videnskabelig behandling.

Som forfatteren allerede i undertitlen røber og i sit forord stærkt understreger, er bogen ikke tænkt som et bidrag til grænselandets histo-

rie, men til den danske og tyske arbejderbevægelses historie; den er et studium over internationalismen i to socialdemokratiske partier. Nu udelukker jo de to ting på ingen måde hinanden, og når Callesen som et af sine mål anfører en undersøgelse af, »wie sich das Problem des Internationalismus auf lokaler Basis stellte«, synes det helt klart, at den opstillede sondring er illusorisk. Man kan altså opfatte bogen som et bidrag til såvel arbejderbevægelsens som grænselandets historie.

Fremstillingen er i det væsentlige kronologisk. I et langt indledningskapitel rides udviklingen op fra 1870'erne til 1912. For danskheden var forholdet til SPD problematisk. På den ene side støttede partiet ofte de danske repræsentanter i Berlin, på den anden side appellerede det på tværs af det nationale skel til alle arbejdere. Det slesvig-holstenske SPD's holdning blev principielt formuleret i en vigtig resolution fra 1902. Man gik her ind for, at selvbestemmelsesretten skulle ske fyldest, men indtil da burde også dansk-sindede arbejdere tilslutte sig SPD i fælles kamp mod den kapitalistiske stat. Det nationale spørgsmåls løsning blev kædet sammen med socialismens sejr. Da der senere gang på gang blev henvist til denne resolution, ville det vel have været at foretrække, om Callesen også formelt havde ladet fremstillingen begynde her. I stedet er nu begyndelsesåret sat til 1912, hvor Emil Marott inden for det danske socialdemokrati, der i det store og hele gik ind for den politik, som ovennævnte resolution er et udtryk for, fremførte en på nationale synspunkter hvilende kritik, men blev kaldt til orden af partiledelsen, der ikke ønskede en offentlig polemik om problemet. Derefter følges så de to